

Sygn. akt II CZ 14/20

POSTANOWIENIE

Dnia 21 maja 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Teresa Bielska-Sobkowicz (przewodniczący)

SSN Maria Szulc

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa S. Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
z siedzibą w W.

przeciwko P. Spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
w P.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 21 maja 2020 r.,

zażalenia strony powodowej

na wyrok Sądu Okręgowego w P.

z dnia 24 października 2019 r., sygn. akt X Ga (...),

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Powód - S. spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w W. wniósł w postępowaniu uproszczonym o zasądzenie od pozwanego – P. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością w P. kwoty 11 783 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w transakcjach handlowych od kwoty 10 422,22 zł od dnia 21 października 2017 r. do dnia zapłaty i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 1 359,92 zł od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty, tytułem świadczeń wynikających z wykonywanych przez niego na rzecz pozwanego usług spedycyjnych.

W sprawie został wydany nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, od którego pozwany wniósł sprzeciw. Przyznał w nim, że powód wykonywał na jego rzecz wskazane w pozwie usługi spedycyjne, lecz zarzucił, że nie wywiązał się z obowiązku zwrotu europalet będących własnością pozwanego, w związku z czym pozwany obciążył go kosztami palet i tę wierzytelność oraz wierzytelność odszkodowawczą za uszkodzenie przewożonego towaru w kwocie 73 412,01 zł potrącił z wierzytelnością powoda w łącznej wysokości 93 106,93 zł.

W toku dalszego postępowania powód cofnął częściowo pozew (w zakresie kwoty 311,09 zł) w związku z uiszczeniem tej kwoty przez pozwanego.

Sąd Rejonowy w P. wyrokiem z dnia 5 marca 2019 r. oddalił powództwo po ustaleniu, że strony łączyła umowa z dnia 19 grudnia 2013 r. o świadczenie usług, na podstawie której powód wykonywał na rzecz pozwanego odpłatne usługi zwrotu europalet nadanych do odbiorcy przesyłki. Strony w trakcie realizacji umowy zgłaszały sobie wzajemnie roszczenia. I tak – w zakresie objętym powództwem - powód wystawił pozwanemu w 2017 r. m.in. osiem faktur za usługi transportowe i spedycyjne, z których siedem opiewało na kwoty nieprzekraczające 20 000 zł, a jedna obejmowała kwotę 47 976,58 zł, zaś powód dochodził w niniejszej sprawie jedynie części tej należności. Natomiast pozwany w tym samym roku zgłosił powodowi reklamację uszkodzenia przesyłki wskazując na poniesienie szkody w kwocie 6 144 zł, wystawił mu też fakturę za palety euro na kwotę 25 815,24 zł i notę

debetową z tytułu uszkodzenia przesyłki na kwotę 3 072 zł, a w początku następnego roku trzy dalsze faktury za palety euro.

W dniu 28 listopada 2017 r. powód wezwał pozwanego do zapłaty należności w łącznej kwocie 76 743,32 zł oraz kwoty 176 zł rekompensaty z tytułu odzyskiwania należności. W dniu 29 listopada 2017 r. pozwany dokonał potrącenia wierzytelności w kwocie 73 412,01 zł z własną wierzytelnością do powoda w kwocie 93 106,03 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że ze względu na treść art. 505³ § 3 k.p.c. i fakt, że powód dochodził w sprawie części roszczenia, którego całkowita wartość wyklucza właściwość postępowania uproszczonego, jak też mając na uwadze właściwe dla tego postępowania ograniczenia w zakresie zarzutu potrącenia, przewidziane w art. 505⁴ § 2 k.p.c. i jego charakter – nakierowany na rozpoznawanie spraw drobnych i prostych, sprawę należało rozpatrzyć z pominięciem tych przepisów – w zwykłym postępowaniu procesowym. Odnosząc się do meritum sprawy Sąd stwierdził, że wzajemne wierzytelności stron nie były kwestionowane i nadawały się do potrącenia. Oświadczenie o potrąceniu złożone przez pozwanego było więc skuteczne, co uzasadniało oddalenie powództwa.

Apelację złożył powód, zarzucając naruszenie art. 355 k.p.c., art. 505⁴ § 2 k.p.c., art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. w zw. z art. 233 § 1 k.p.c.

Sąd Okręgowy w P. wyrokiem z dnia 24 października 2019 r. uchylił zaskarżone orzeczenie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w P., któremu pozostawił rozstrzygnięcie o kosztach postępowania w instancji odwoławczej. W uzasadnieniu wyjaśnił, że nie została rozpoznana istota sprawy oraz zachodzi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Wskazał, że sprawa była rozpatrywana w postępowaniu uproszczonym, o czym przesądza zarządzenie przewodniczącego kierujące ją do tego postępowania w Sądzie Rejonowym i zaniechanie wydania przez Sąd w toku postępowania rozpoznawczego postanowienia o jej przekazaniu do procesowego postępowania zwykłego ze względu na stwierdzenie przeszkód do zastosowania postępowania uproszczonego. Dopiero przewodniczący w Sądzie Okręgowym, a więc w drugiej instancji, zarządził pominięcie przepisów o postępowaniu

uproszczonym. W związku z tym na etapie postępowania apelacyjnego sprawa była rozpatrywana w postępowaniu, w którym nie obowiązuje zakaz przewidziany w art. 505⁴ § 2 k.p.c. i dopuszczalne jest podniesienie zarzutu potrącenia. Sąd odwoławczy zwrócił jednak uwagę na błąd Sądu Rejonowego, który przyjął bezsporność zarówno roszczeń objętych pozwem, jak i tych, których dotyczył zarzut potrącenia. Roszczenia powoda nie były kwestionowane, a nawet zostały uznane w treści oświadczenia pozwanego o potrąceniu, natomiast przedstawione do potrącenia wierzytelności wzajemne pozwanego były podważane przez powoda w piśmie procesowym z dnia 18 lutego 2019 r. Powód wskazał na niedopuszczalność potrącenia wierzytelności w kwocie 3072 zł z uwagi na treść § 12 pkt 9 Warunków Świadczenia Usług Krajowych S. Spółki z o.o., zaprzeczył też swoim zobowiązaniom umownym bądź odszkodowawczym wobec pozwanego. W ocenie Sądu drugiej instancji Sąd Rejonowy przyjmując - wbrew stanowisku powoda - że potrącone wierzytelności pozwanego nie były kwestionowane i nie badając, czy istniały i były potrącalne, nie rozpoznał istoty sprawy. Bezzasadnie pominął też zawnioskowane w sprzecznie dowody, którymi pozwany chciał wykazać fakt skutecznego potrącenia.

Natomiast za nieuzasadniony uznał zarzut naruszenia art. 355 k.p.c. w zakresie cofniętej części pozwu, skoro pozwany nie wyraził zgody na tę czynność, dokonaną już po rozpoczęciu rozprawy.

Od tego wyroku powód złożył zażalenie, w którym zarzucił naruszenie art. 386 § 1 i 4 k.p.c., polegające na błędnym przyjęciu, że zachodziła podstawa do prowadzenia postępowania dowodowego, skoro zgłoszone przez pozwanego dowody nie miały na celu wykazania zasadności wierzytelności przedstawionych do potrącenia, pozwany nie zgłosił zastrzeżeń wobec oddalenia przez Sąd Rejonowy jego wniosków dowodowych, nie zaprzeczył też obowiązywaniu w umowie stron Ogólnych Warunków Świadczenia Usług Krajowych S. Zdaniem powoda, wobec sporności roszczenia pozwanego i nieprzedstawienia przez niego wniosków dowodowych w celu wykazania tego roszczenia, co powodowało, że nie zachodziła potrzeba uzupełnienia postępowania dowodowego, sprawę winien był rozpoznać merytorycznie Sąd Okręgowy i zakończyć ją orzeczeniem reformatoryjnym. W celu

skutecznego cofnięcia pozwu powód złożył też w zażaleniu oświadczenie o zrzeczeniu się roszczenia w części, w której było objęte cofnięciem.

We wnioskach powód wniósł o uchylenie wyroku Sądu Okręgowego w P. i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania oraz o zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania zażaleniowego.

Pozwany w odpowiedzi na zażalenie powoda wniósł o jego oddalenie, a także o zasądzenie na jego rzecz od powoda kosztów postępowania zażaleniowego. Podniósł, że nierozpoznanie merytoryczne zarzutu potrącenia uprawniało Sąd Okręgowy do stwierdzenia, że nie została rozpoznana istota sporu, a zastrzeżenia podnoszone przez powoda odnośnie dopuszczalności prowadzenia wnioskowanego przez pozwanego postępowania dowodowego oparte są na błędnych ocenach.

Sąd Najwyższy zważył co następuje:

Zadaniem Sądu Najwyższego rozpatrującego sprawę na skutek zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. jest zbadanie, czy sąd drugiej instancji prawidłowo rozumiał przyczynę uzasadniającą wydanie orzeczenia kasatoryjnego i czy jego merytoryczne stanowisko uprawniało do podjęcia takiej decyzji procesowej. Przedmiot badania ogranicza więc zakres dopuszczalnych zarzutów i powoduje, że zażalenie powinno skupiać się na kwestionowaniu stanowiska, iż wystąpiły przesłanki stosowania art. 386 § 2 lub 4 k.p.c. Prawidłowość merytorycznego poglądu prawnego sądu drugiej instancji, odnoszącego się do materii będącej przedmiotem sporu w rozpoznawanej sprawie, pozostaje zasadniczo poza zakresem kontroli zażaleniowej, z wyjątkiem oceny, czy miała miejsce nieważność postępowania (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013/3/41, z dnia 15 lutego 2013 r., I CZ 5/13, OSNC-ZD 2014/A/4). Poza tym wypadkiem ocena dokonywana przez Sąd Najwyższy przy rozpatrywaniu zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. powinna mieć charakter formalny, skupiający się na ustanowionych w art. 386 § 2 i 4 k.p.c. przesłankach uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, bez wkraczania w merytoryczne kompetencje sądu, który wydał orzeczenie kasatoryjne w postępowaniu apelacyjnym.

Sąd Okręgowy, uchylając zaskarżony wyrok, powołał się na nierozpoznanie przez Sąd Rejonowy istoty sprawy z uwagi na błędne uznanie za bezsporne wierzytelności, których potrącenie z wierzytelnością objętą pozwem pozwany wskazał jako podstawę żądania oddalenia powództwa. Nierozpoznanie istoty sprawy - najkrócej mówiąc - jest wadą polegającą na tym, że – z różnych przyczyn - sąd pierwszej instancji nie zbadał należycie podstaw zgłoszonego powództwa, lub też nie rozważył zarzutów obronnych podniesionych przez pozwanego. Tego rodzaju wadliwość rozstrzygnięcia zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji w swym orzeczeniu nie orzekł o rzeczywistym przedmiocie sprawy, albo nie zbadał materialnej podstawy żądania czy też merytorycznych zarzutów strony, ponieważ bezpodstawnie uznał, że stoi temu na przeszkodzie materialnoprawna lub procesowa przesłanka unicestwiająca roszczenie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 1936 r., C 1839/36, Zb. Orz. 1936/315; z dnia 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, OSP 2003/3/36; z dnia 21 października 2005 r., III CK 161/05, LEX nr 178635; z dnia 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009/1-2/2, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 lipca 1998 r., II CKN 838/97, LEX nr 50750, z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999/1/22, z dnia 3 lutego 1999 r., III CKN 151/98, LEX nr 519260; z dnia 9 listopada 2012 r., IV CZ 156/12, Lex nr 1231340; z dnia 26 listopada 2012 r., I CZ 147/12, Lex nr 1284698, z dnia 19 grudnia 2012 r., II CZ 141/12, oraz z dnia 16 listopada 2012 r., III CZ 83/12 – niepubl.).

Nierozpoznanie zarzutu potrącenia stanowi jeden z przykładów nierozpoznania istoty sprawy, spowodowanego niezbadaniem materialnoprawnych zarzutów, mających na celu zapobieżenie uwzględnieniu powództwa. Wprawdzie w niniejszej sprawie zarzut potrącenia pozornie został rozpoznany, skoro Sąd Rejonowy uznał go za uzasadniony i stanowiący podstawę oddalenia powództwa, jednak stwierdzenie przez Sąd odwoławczy, że stanowisko to oparte było na niezgodnym z treścią oświadczeń strony powodowej założeniu bezsporności potrąconych wierzytelności powoduje, że w rzeczywistości zasadność obrony pozwanego nie została zbadana. Przy tym – według oceny Sądu Okręgowego, w której prawidłowość Sądu Najwyższego nie może wnikać w postępowaniu zażaleniowym przewidzianym w art. 394¹ § 1¹ k.p.c., zbadanie

zasadności tego zarzutu wymaga przeprowadzenia postępowania dowodowego. Za ukształtowany w orzecznictwie uznać można pogląd, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi również w sytuacji, w której sąd pierwszej instancji dokonał oceny prawnej roszczenia bez oparcia jej o właściwie ustaloną podstawę faktyczną i w sprawie zachodzi potrzeba poczynienia po raz pierwszy niezbędnych ustaleń. Skorzystanie w takim wypadku z możliwości uzupełnienia postępowania dowodowego przez sąd drugiej instancji godziłoby w zasadę dwuinstancyjności postępowania sądowego, zagwarantowaną w art. 176 Konstytucji (por. postanowienie z dnia 7 października 2015 r., baza Lex nr 1930435). Nie budzi więc wątpliwości, że stanowisko Sądu Okręgowego o nierozpoznaniu istoty sprawy, jako podstawie wydania orzeczenia kasatoryjnego było uzasadnione, a zarzuty podniesione w tym zakresie przez żalącego wymagałyby przeprowadzenia przez Sąd Najwyższy merytorycznego, a nie tylko formalnego badania sprawy, co prowadziłoby do niedopuszczalnego zatarcia różnicy między zażaleniem na uchylenie wyroku a skargą kasacyjną.

Wątpliwości budzi natomiast wystąpienie podstawy uchylenia wyroku, jaką stanowi potrzeba przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości w sytuacji, kiedy niewątpliwe jest, że w sprawie Sąd przeprowadził już szereg dowodów z dokumentów. Nie jest to jednak kwestia istotna, skoro uchylenie zaskarżonego wyroku uzasadnia dostatecznie nierozpoznanie istoty sprawy.

Z tych względów Sąd Najwyższy oddalił zażalenie na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. Orzeczenie o kosztach postępowania zażaleniowego zamieszczone zostanie w orzeczeniu kończącym postępowanie, zgodnie z postanowieniem art. 108 § 1 w zw. z art. 394¹ § 3, art. 398²¹ i art. 391 § 1 k.p.c. Niniejsze postanowienie Sądu Najwyższego nie ma takiego charakteru.

